

STOCKER MERCÉDESZ

Héraklés a képregényekben: egy mitológiai alak modern újragondolása

A mítoszteremtés nem kizárólag a régmúlt sajátja: erkölcsi és társadalmi kérdésekre reflektáló új történetek, új hősök napjainkban is feltűnnek egy új, modern mítoszteremtés keretében, olykor ókori mitológiai történetek adaptálásával, s e történetek hőseinek modern köntösbe öltöztetésével, újraértelmezésével. Tanulmányomban a Héraklés-mítoszok képregényes adaptációit vizsgálom, amelyek közül kiemelendő a The Incredible Hercules c. Marvel-sorozat, ahol a görög hős a modern értelemben vett szuperhősként tűnik fel.

Kulcsszavak: Herkules, Héraklés, mitológia, populáris kultúra, képregény

Héraklés jelleme az antik mítoszokban

Héraklés alakja számos antik mitológiai történetben, drámában és komédiában feltűnik. Legjellemzőbb vonásai közé tartozik a hősiesség és a bátorság, ugyanis kalandjai során ez elengedhetetlen a szörnyekkel való küzdelemhez, ám később, ahogy lentebb látni fogjuk, a komédiákban megváltozik a hős ábrázolása.¹

Héraklés legkorábbi ránk maradt említése az *Odüsszeia* 11. énekében található, ahol a főszereplő hadési árnyként talál rá a híres hősré:

τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην,
εἶδωλον: αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι
τέρπεται ἐν θαλίῃς καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην,
παῖδα Διὸς μεγάλοιο καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου.²

¹ O'DALY (2013: 35–36).

² Hom. *Od.* 11, 601–604: „Aztán Héraklész erejét láttam meg, azaz csak, / képmását: hiszen ő maga él örök isteneink közt, / ott lakmározik, s karcsubokájú asszonya Hébé, nagy Zeusznak s az aranysarujú Hérának lánya.” (ford. Devecseri Gábor)

Alakja a nagy drámaíróknál is megjelenik. A *Leláncolt Prométheuszban* ő engedi szabadon a titánt, s Prométheustól megtudjuk, hogy tizenkét munka vár a hősre. Mindazonáltal itt érdemes megjegyezni, hogy a mítoszok sorrendje nem egységes: a tizenkét munka véghezvitelét Héraklés életének különböző pontjaira datálják.³

Héraklés kalandjait már az ókori világban az ifjúság nevelésére használták, hiszen megpróbáltatásait a vizsgák letételéhez hasonlították, míg a fiatal felnőttek számára a szenvedés nyomán elért végső jutalom elérése szolgált követendő példaként. Alakja utóbbi szempontból ragadta meg a filozófusok figyelmét is, hiszen ezáltal a megpróbáltatásokkal szembeni türelmet és állhatatosságot szemléltethették. Ezek voltak a Héraklés-történetek legjellemzőbb vonásai, hiszen változatlan ereje mellett a hős nem fejlődik, vagy lesz érettebb, mindent csupán kitartásának köszönhet.⁴

Mindezek mellett a hős karakterének vannak más oldalai is, ugyanis az athéni tragédiákban és komédiákban való megjelenéseire jellemző, hogy vonásait és viselkedését pozitív és negatív szélsőségekbe taszították. Példának okáért a komédiák rendszeresen ábrázolják kicsapongó életvitelét s falánkságát,⁵ például Aristophanésnél a *Darazsakban* vagy a *Békében*, míg a *Békákban* az Alvilágba vezető út során Dionysos elsősorban pékségekről, bordélyházakról, fogadóról és pihenőhelyekről kéri tanácsát:

τούτους φράσον μοι, λιμένας, ἀρτοπώλια,
πορνεῖ, ἀναπαύλας, ἐκτροπάς, κρήνας, ὁδοῦς,
πόλεις, διαίτας, πανδοκευτρίας, ὅπου
κόρεις ὀλίγιστοι.⁶

A populáris kultúra

A populáris kultúra szerves részét képezi a modern ember hétköznapijainak. Fogalmát több irányból is megközelíthetjük, Storey szerint „a po-

³ O'DALY (2013: 15).

⁴ MAURICE (2020: 474).

⁵ STAFFORD (2017: 144–145).

⁶ Ar. R. 112–115: „Hol volt, nevezd meg, kikötő, piac, / Bordély, letérő, menhely, út, ivóvíz, / Város, megálló s vendéglő hol a / Poloska ritkább...?” (ford. Arany János)

puláris kultúra egyszerűen olyan kultúra, amely közkedvelt és sokan szeretik.”⁷ Ebből a megközelítésből kiindulva a populáris kultúra fogalmát úgy határozom meg, mint a társadalom egy nagy szegmensében elterjedt gyakorlatok, hiedelmek és tárgyak összességét, amelyek az emberek ízlését és értékeit testesítik meg. A populáris kultúra kutatása nemcsak e tartalmak jellegzetességeit vizsgálja, hanem azt is, hogy milyen szerepet játszanak a társadalom mindennapi életében, és hogy milyen jelentőséggel bírnak ezek a tartalmak (legyen az zene, film, képregény vagy más művészeti ág) a közönség számára.⁸

A mitológiai alakok popkulturális alkotásokban való megjelenésének vizsgálatával megismerhető a klasszikus mitológia megítélése, jelentősége és haszna a jelenkor társadalmában. A mitológiai történetek modernizálása mellett egy új mítoszteremtés is zajlik, s ez fontos szerepet játszik a kulturális identitás kialakításában, amely a történelmi emlékezethez is szorosan kapcsolódik.⁹ Ezáltal az antik modellre épülő új történetek kialakítása közben az alkotóknak nemcsak a klasszikus antikvitás és a modern képregények közötti kapcsolatot kell figyelembe venniük,¹⁰ hanem a világot is, amelyben élünk, így a mai társadalmi normákhoz kell igazítani e „modern mítoszokat”, s meg kell találni, mi a szerepük és jelentőségük napjainkban.¹¹

A modernizálást tekintve a klasszikus szövegek adaptálását nagyban befolyásolja az adott médium, amelybe átültetik, ugyanis mindig a legnépszerűbb formában, vagy az adott kor embere számára legmegfelelőbb módon közzétették és terjesztették ezeket a történeteket. A klasszikus görög-római irodalom és kultúra nem halt el, hanem napjainkban is tovább él, illetve átalakul, legyen szó akár színházi darabokról, drámákról, mitológiai történetekről vagy más kulturális tevékenységekről. Ahogy napjainkban, a római társadalmon belül sem húzódott éles ha-

⁷ STOREY (2009: 5): “popular culture is simply culture that is widely favoured or well-liked by many people.”

⁸ SZIGETI (2014: 6).

⁹ WALDE (2016: 362).

¹⁰ DABROWSKY (2010: 58–61).

¹¹ NAUMOVSKA–RUDAKOVA–NAUMOVSKA (2024: 94).

tárvonal a magas és a populáris kultúra között. Az *interpretatio Romana*¹² keretein belül lehetővé vált a mítoszok kibővítése és új mítoszok kialakítása, így más kultúrákból származó tartalmakat is beleszőhettek a történetekbe. Ez a mechanizmus és szemlélet megalapozta a későbbi nemzeti irodalmakat, és a kultúra alapvető részét képezi. Annak ellenére, hogy a mitológia már nem alkotja a mindennapok szerves részét (elvégre már nem bír vallási jelentőséggel, ahogy az ókorban), mégis rengeteg kapcsolatunk van a klasszikus kultúrával. A modern mítoszok kiemelkedő alakjai, a szuperhősök nem csupán reflektálnak az antik előzményekre, hanem egyúttal sajátot is teremtenek.¹³

Abban az esetben, ha „modern mítoszteremtésről” beszélünk, megfigyelhetjük a klasszikus mitológiából ismert motívumok és témák újbóli alkalmazását, ahogyan azt a folklór is teszi,¹⁴ akár rejtett (pl. ismert karakterek és fordulatok sémáinak használata, hasonló történetvezetés), akár nyilvánvaló utalásokkal (pl. a modern hősök vizuális megjelenése),¹⁵ ezzel is segítve a modern olvasót abban, hogy befogadóbbá és nyitottabbá válhasson a mitológiai történetek megismerésére. Ez azonban azzal is jár, hogy az adaptációk sokszor nagyon elrugaszkodnak az eredeti történettől, ahogyan az a Walt Disney *Herkules* (1997) című alkotásában is megfigyelhető.¹⁶ Emellett vitathatatlan, hogy a magas kultúra nyugaton elválaszthatatlanul kötődik a klasszikus antikvitáshoz, vagy legalábbis az azt követő történelmi korokban róla kialakult képhez.

A képregény egyike azoknak a modern formáknak, amelyekben újraformálódhatnak a klasszikus ókorral kapcsolatos elképzeléseink. A szuperhős-műfaj kétségkívül a populáris kultúra egyik legnagyobb hatású ága világszerte,¹⁷ hiszen a modern képregények sajátos mitológiai jelentőséggel bírnak azáltal, hogy az ősi mitológiai archetipikus mintá-

¹² Az *interpretatio Romana* Tacitus kifejezése, amelyet a *Germania* 43. caputjában használ. Jelentése római értelmezés, amely során más népek isteneit, illetve hőseit római névvel illették, ha a saját mitológiájukban szereplő alakokkal egyezést vagy hasonlóságot mutattak.

¹³ WALDE (2016: 367).

¹⁴ TÓTH (2011: 31).

¹⁵ LIPTÁK (2013: 6), DABROWSKY (2010: 58).

¹⁶ FREUENFELDER (2005: 210–213).

¹⁷ GÓMEZ (2020: 4).

kat követik. Így a modern világban új narratív modelleket hoznak létre, amelyek az aktuális értékeket és eszméket tükrözik.¹⁸ Megfigyelhető, hogy a jelenkor már nehezebben fogadja be saját értékrendjébe az antik mítoszokat, így azok átalakításával ismét vonzóvá és befogadhatóvá tehetőek a közönség számára. Ennek okán különböző médiumokban, képregényekben, illetve irodalmi szövegekben élesztik újra az antik hősöket klasszikus előképeiktől eltérő, modern formában.¹⁹ A következőkben esettanulmányként Héraklés (vagy a popkultúrában elsődlegesen használt nevén Herkules) képregényes megjelenéseit mutatom be, ugyanis a hős alakja összekapcsolja a modernizálást és a „modern mítoszteremtést” azzal, hogy a görög–római mitológiai tartalmakat ugyan jelentős mértékben átveszi és integrálja, mégis egy saját feldolgozást mutat be.²⁰

A műfaj eredete

A klasszikus motívumok, karakterek és történetszálak mindig fontos szerepet játszottak a képregényekben, különösen a szuperhősműfajban,²¹ amelynek első jelentős képviselője az *Action Comics* 1. számában bemutatkozó Superman volt, aki azáltal vált szuperhőssé, hogy emberfeletti erővel és mitológiai vonásokkal rendelkezett.²² A korai képregények hőseinek megalkotásához jelentős részben mitológiai isteneket és hősöket vettek alapul: ha a legnépszerűbb hőst, Supermant vesszük szemügyre, számtalan hasonlóságot fedezhetünk fel a mitológiai alakokkal, hiszen a hős látszatra és szépségében Apollót, erejében Héraklést, gyorsaságában pedig Hermést idézi, így nem meglepő a modern hős hatalmas népszerűsége.²³ A képregénykarakterek esetében ezek a képességek földönkívüli eredetből, tudományos balesetekből vagy genetikai mutációkból származhatnak. Mindezek mellett a szuperhősöknek egyéb attribútumai is vannak, amelyek fellelhetők a mítoszokban is, mint például az egyenruha vagy a maszk (mint Héraklés ikonikus

¹⁸ NAUMOVSKA–RUDAKOVA–NAUMOVSKA (2024: 90).

¹⁹ CARUTH (1966: 6).

²⁰ WALDE (2016: 362).

²¹ KONING (2020: 204).

²² GÓMEZ (2020: 5).

²³ CARUTH (1966: 2–3).

oroszlánbőr bundája és furkósbotja) vagy egy fiatalabb társ (pl. Achilles és Patroklos párosa), ezzel is közelebb hozva a modern befogadót az ókori mitológiához,²⁴ valamint az amerikai szuperhősképregények borítóábrázolásain a modern hősök mind testtartásukban, mind esztétikai szépségükben hasonlítanak a görög istenek és hősök szobraira.²⁵

A képregény médiuma az elmúlt évtizedekben elkezdett a főszór (mainstream) részévé válni és elismerést nyerni legitim művészeti ágként és irodalmi formaként egyaránt.²⁶ Mindez főként annak tudható be, hogy a képregényírók elkezdtek szélesebb közönséget megszólító, árnyaltabb és komplexebb történeteket írni, s egyes képregények rangos díjakat nyernek, mint például Art Spiegelman *Maus* című műve, amelyért Pulitzer-díjat kapott.²⁷

A klasszikus elemek használata

A szuperhősképregények terén nagy fejlődés ment végbe Superman 1938-as színre lépése óta. A mai, Modern Kornak²⁸ nevezett korszakra kiforrott cselekményszálak, összetett és árnyalt képi világ, csiszolt karakterek, valamint a realiztikus stílus jellemző.²⁹ A sorozatként megjelenő képregények szuperhősei és a görög mitológia hőszai közötti hasonlóság nyomán megfigyelhető, hogy a modern írók hogyan értelmezik és dolgozzák fel a görög mitológia klasszikus szövegeit.³⁰

²⁴ GÓMEZ (2020: 6).

²⁵ LATHAM (2012: 6).

²⁶ DUNAI (2024: 15; 181–185).

²⁷ KOVACS (2011: 9).

²⁸ A képregényeket, s legfőképp az észak-amerikai szuperhősképregényeket ugyanúgy, mint a mitológiát, különböző korszakokba sorolhatjuk, elsősorban a megjelenés ideje szerint. Az első az Aranykor, amelynek kezdete az 1930-as évek elejére tehető, és egészen az 1950-es évek közepéig tartott, majd az Ezüstkör váltotta fel, azt pedig a Bronz-kör, amely az 1970-es évek elejétől az 1980-as évek közepéig tartott. A mai kort Modern Kornak nevezzük, ld. BRYANT (2010: 12–14). Mindenestre érdemes megjegyezni, hogy e felosztást elsősorban a rajongók és az alkotók dolgozták ki, s nem tudományos alapokon nyugszik. Ebből kifolyólag számos alkalommal nem egyértelmű a használata, ugyanis különböző kiadók és kiadványok esetében eltérések mutatkoznak. DUNAI (2024: 15–16).

²⁹ KONING (2020: 200–201).

³⁰ LATHAM (2012: iii).

Az antikvitás különböző módokon jelenik meg a képregények világában.³¹ Első típusként említhetjük a klasszikus elemek utalásszerű használatát, amihez nincs szükség mélyebb mitológiai ismeretekre a befogadó részéről, mint például Daredevil küzdelme a gladiátorral,³² vagy Lois Lane átváltozása kentaurrá.³³ A második kategóriába azok a történetek tartoznak, amelyek a klasszikus motívumok mellett helyszíneket és/vagy szereplőket is átvesznek, mint például Wonder Woman esetében, aki szépségében Aphroditét, bölcsességében Athénét, gyorsaságával Merkúrt, erejével pedig Herkulest idézi, s mindemellett a hősnő az amazonok közé tartozik, akiket a görög mitológiából ismerhetünk, hiszen anyja nem más, mint az amazonkirálynő, Hippolyté.³⁴ A harmadik kategóriába azokat a történeteket sorolhatjuk, amelyek egy az egyben ókori eseményeket dolgoznak fel képregényes formában, vagy akár az ókorban is játszódnak, mint a thermopylai csatát feldolgozó 300. A cselekmény középpontjában Xerxés perzsa király Spárta elleni támadása áll, amely során a védekező spártaiak csupán 300 fővel tudtak kiállni, hogy megvédjék hazájukat, s ezt a véres és brutális eseménysort ábrázolják a képregény füzetek. De említhetünk egy másik feldolgozást is: a Marvel Comics gondozásában jelent meg *The Iliad* címmel a trójai háború illusztrált változata, a homérosi *Iliász* 21. századi adaptációja.³⁵

A képregényhősök bizonyos megközelítésben új istenek, akik a leg súlyosabb társadalmi problémákkal küzdenek, mint például a korrupcióval, a drogbandákkal vagy épp a nácizmussal és a kommunizmussal. Az antik hősök újjáéledése képregényhősök képében hosszú időre nyúlik vissza, többek között a fentebb említett Superman és Marvel Kapitány inspirációjaként is szolgáltak az 1930-as, 1940-es években, a képregények történetének hajnalán.³⁶ Az eredeti Marvel Kapitány alakjában, annak érdekében, hogy a karakter vonzerejét növeljék, egyesítették Superman és különféle mitológiai alakok hagyományát. A hős később

³¹ Jelen felosztás alapja KOVACS (2011: 3–26).

³² *Daredevil* #226.

³³ *Superman's Girl Friend, Lois Lane* #92.

³⁴ *All Star Comics* #8.

³⁵ *Marvel Illustrates: The Iliad*.

³⁶ KONING (2020: 205).

szuperhősnévként felvette az erejét előhívó „Shazam!” varázsszót, így ma ezen a néven ismerjük.³⁷ A Shazam egy mozaikszó, amely az inspirációt nyújtó hősök és istenek nevét rejt, nevezetesen Salamon, Herkules, Atlas, Zeus, Achilleus és Mercurius rövidítése, s mindegyik karakternek más jellemvonását birtokolja a hős: úgymint bölcsesség, erő, kitartás, hatalom, bátorság és gyorsaság.³⁸

Az antik világ képregényekbe integrálása mellett más kapcsolat is megfigyelhető a népszerű médium és a mitológiai történetek között. Mivel a képregények médiuma rendkívül adaptív,³⁹ éppen ezért világuk a klasszikus mitológiához hasonlóan számos történetből és karakterből épül fel, amelyek változatos módokon kapcsolódnak egymáshoz. A képregények esetében az „univerzum” kifejezés használatos erre, mint például Marvel-univerzum vagy DC-univerzum, amelyekben belül előfordulhatnak teljesen párhuzamos vagy egymástól eltérő valóságok, avagy történetvariációk.⁴⁰ A mítoszvariánsokra példaként hozhatjuk a görög mitológiából Héraklés kilencedik munkáját, amelynek során a hősnek az amazonok királynője, Hippolyté övét kellett megszereznie. Héraklés elhajózott az amazonok által lakott szigetre, s a legelterjedtebb változat szerint elő is adta történetét a királynőnek, aki megígérte, hogy neki ajándékozza az övét. Mivel a hős ekkorra már számos munkát sikerrel elvégzett, Héra sokallotta sikereit, így amazon-alakot öltött, hogy elterjessze a nép között, hogy Héraklés társaival el akarja rabolni a királynőt. A nagy felfordulásból harc kerekedett, amelynek során a hős megölte Hippolytét, majd amint megszerezte az övét, távozott a szigetről.⁴¹ Vannak egyéb, kevésbé elterjedt variánsok is, az egyik szerint Héraklés a királynő testvérét, Melanippét korábban foglyul ejtette és az amazonok

³⁷ DETHLOFF (2011).

³⁸ *Whiz Comics*, vol. 1. #2.

³⁹ Ez többek között a piaci orientáltságnak is köszönhető, ugyanis a két nagy cégóriás, a Marvel Comics és DC Comics elsősorban arra törekszik, hogy történeteikkel minden igényt lefedjenek. Ez a történetek számtalan variációját eredményezi, mint például egy indiai Spider-Man meglétét, vagy egy alternatív, *Marvel Zombies* néven futó sort, amely az időszakosan nagy népszerűségnek örvendő posztapokaliptikus környezetbe helyezte a karaktereket. TÓTH (2011: 32).

⁴⁰ KONING (2020: 202).

⁴¹ TRENCSENYI-WALDAPFEL (1983: 194).

vezetője ezért önként ajánlotta fel az övét,⁴² míg egy másik szerint a Héra által már felhergelt tömeg láttán Héraklés maga gyanított kelepécét, s egyből rá is támadt a királynőre.⁴³

A képregényes univerzumokon belüli történetvariációk, avagy a képregények „mítoszvariánsai” két csoportba sorolhatóak, ami jól illusztrálható Spider-Man karakterével. Az első kategóriába azok a történetek tartoznak, ahol az olvasó által már ismert Peter Parker testesíti meg a hőst, és az alkotók vagy változtatásokkal újramesélik a történeteket, vagy pedig más történetszálat és új eseményeket vezetnek be, így tartva a hőst örökké fiatalon. A különböző univerzumokat jellemzően különböző sorszámokkal jelölik az alkotók. A kánon szerint a „főuniverzum” a 616-os Földé (*Earth-616*), ez a legelterjedtebb, központinak tekintett olvasat, amelynek világán számos képregény játszódik, mint például a *Spider-Man Unlimited*.⁴⁴ Ehhez a történethez viszonyítva figyelhetjük meg a változásokat a párhuzamos univerzumokban, mint például egy szuperképességek nélküli Peter Parker megjelenését (*Earth-40081*),⁴⁵ vagy éppen az ismert hős halálát, akit egy új Spider-Man, Miles Morales vált fel a későbbiekben (*Earth-1610*).⁴⁶ Az ilyen változtatás általában a jelenkori olvasóközönség igényeit próbálja kielégíteni a figurák és a modern események aktualizálásával, a már ismert történetet kibővítve.⁴⁷ A második kategóriába azok a megjelenések sorolhatók, ahol Spider-Man karakterét más személyesíti meg, és ennek köszönhetően sok esetben más nevet is kap a hős. Erre jó példa Spider-Girl alakja (*Earth-982*): az események tizenöt évvel a „főuniverzum” előtt történnek, s a visszavonuló Peter Parker helyét szuperhősként a lánya, May „Mayday” Parker veszi át.⁴⁸ Ezzel szemben egy másik univerzumban (*Earth-65*) a sokak által Spider-Gwennek nevezett, „hivatalosan” Ghost-Spider vagy Spider-Woman az eredeti szuperhős, akit a „főuniverzum-

⁴² KERÉNYI (1977: 204–206).

⁴³ Apollod. 5, 9.

⁴⁴ *Spider-Man Unlimited*.

⁴⁵ *Powerless*.

⁴⁶ *Ultimate Spider-Man*.

⁴⁷ DABROWSKY (2010: 59).

⁴⁸ *Spider-Girl*.

ban” meghalt Gwen Stacy, Peter Parker legjobb barátja testesít meg.⁴⁹ A Spider-Man 2009 kissé az iménti kettő ötvözetének nevezhető, ugyanis ez a történet a távoli jövőben játszódik, s egy új Spider-Man jelenik meg a régi mintájára, azonban itt nincs kapcsolat a két karakter között, s a szuperhős személyazonosságát Miguel O’Hara veszi fel (*Earth-928*).⁵⁰ Ezek a feldolgozások nem csupán új történeteket biztosítanak az olvasók számára, hanem teljesen új főszereplők megjelenítésével is lehetőséget teremtenek új olvasók bevonására.

Héraklés képregényes megjelenései

A legendás hős önálló Marvel-karakterként először 1965-ben tűnt fel a képregények világában a *Journey into Mystery Annual* 1. számával, amely Stan Lee és Jack Kirby munkája.⁵¹ Herkules Thorhoz hasonlóan hamar a Marvel-univerzum szerves részévé vált: eleinte gyakran vendégszerepelt a viharisten történeteiben annak riválisaként, majd több száz képregényben tűnt fel az *Avengers* (Bosszúállók vagy Bosszú Angyalai) tagjaként a csapat legkülönbözőbb korszakaiban és felállásaiban. Saját sorozatai közül kiemelkedik az addigi leghosszabb, a 2008 és 2010 között futott *The Incredible Hercules*, amelyben remekül megfigyelhetők a párhuzamok az ókori istenek és a modern hősök között, hiszen a füzeteket visszaemlékezések tarkítják, amelyekből jobban megismerhetjük Héraklés mítoszát.⁵²

A *The Incredible Hercules* összesen huszonkilenc epizódból és egy prologusból áll, s ez közel hétszáz oldalt tesz ki. Kezdetben a *The Incredible Hulk* folytatásának tervezték, ugyanis a Hulk eltűnését követően le

⁴⁹ *Spider-Gwen*.

⁵⁰ *Spider-Man 2009*.

⁵¹ Érintőlegesen már korábban megjelent: Wonder Woman, az amazon harcos bemutatását követően egy visszaemlékezés során megemlíti Herkulest. Kilencedik munkájának történetét írják át az alkotók, ugyanis a képregényben Wonder Woman tulajdonában áll az eredetileg amazon királynő birtokában lévő öv, sőt ebben a történetvariációban nem Árétől származik a hatalmas erővel bíró eszköz, hanem Aphroditétől. Annak ellenére, hogy Wonder Womannek egy kihívás során sikerült egymaga legyőznie Herkulest, a mitológiai történethez hasonlóan Herkules itt is megszerzi az övet egy csel segítségével, azonban bővebb információt nem kapuk a történetekről (*All Star Comics* #8).

⁵² MARSHALL-KOVACS (2016: xx–xi).

kívánták zárni a népszerű *franchise*-t. A *The Incredible Hercules* Greg Pak korábbi Hulk-sorozatát követte a 112. számmal kezdődően Fred Van Lente társszerzővel. Herkules ekkorra már több mint négy évtizede a Marvel-univerzum fontos része: az *Avengers* mellett szerepelt például a *Guardians of the Galaxy* (A Galaxis őrzői) tagjaként, egy másik supercsapat, a *Champions* (Bajnokok) vezetőjeként, vagy éppen a jövőben játszódó füzetekben, ahol az Androméda-galaxisban utazott egy űrszekéren (*Hercules*, vol. 1–2).⁵³ Azonban a *The Incredible Hercules* ezektől annyiban eltér, hogy – a hős 2005-ös harmadik sorozatához (*Hercules*, vol. 3 – *New Labors of Hercules*) hasonlóan – itt ő áll a történet középpontjában, amelyben a görög istenek, illetve mitológiai szörnyek is fontos szerepet kapnak. A képregényben a mítoszfeldolgozás mellett kiemelt helyet kap a humor, megfelelően az ókori irodalomból tükröződő kettős alakjának, hiszen jellemző attribútumai közt volt a hősiesség mellett a részegesség és a falánkság is, ahogy azt például a *Békében* (τοὺς θ' Ἡρακλέας τοὺς μάττοντας καὶ τοὺς πεινῶντας ἐκείνους)⁵⁴ vagy a *Darazsakban* (οὐθ' Ἡρακλῆς τὸ δεῖπνον ἐξαπατῶμενος)⁵⁵ láthatjuk. A képregényírók az ókori történetekhez nyúltak inspirációért, hogy nagyobb mélységet adhassanak a karakternek, s mindenekelőtt Euripidés Héraklését használták, a világ legfélelmetesebb, Koning megfogalmazásában „masszív büntudatkomplexussal” bíró hősét, akit emberi hibák terhelnek, s ezt az impulzív, saját erejét kordában tartani képtelen karaktert kezdte feldolgozni a Marvel.⁵⁶

A *The Incredible Hercules* a modern korban játszódik: az istenek immár nem az Olymposon vagy az égi szférákban, hanem a Földön, az emberek között élnek, s a különböző kultúrák mitológiája keveredik. Az istenek közötti hatalomért folytatott küzdelemben Herkules elsődleges célja, hogy Zeus halálát követően visszaállítsa az egykori főisten uralmát a Földön, azonban nem képes elfogadni apja sorsát, így egy újbóli *katabasis* által megpróbálja visszahozni őt a Hadésból. A szerzők a klasszikus mitológiai történeteket a Marvel-univerzumba kívánják illeszteni,

⁵³ MARSHALL–KOVACS (2016: xx–xi).

⁵⁴ Ar. *Pax* 741. „És a nagyevő Hérakléseket, s éhenkórászokat innen” (ford. Arany János).

⁵⁵ Ar. *Ve.* 60. „Sem ebéddel felsütött Héraklésünk,” (ford. Arany János).

⁵⁶ KONING (2020: 206).

így a szuperhős Herkules ókori párjához hasonlóan többretegű és bonyolult karakter.⁵⁷

A képregényben az egyik legjobban kifejtett mítoszfelelevenítés a *The Incredible Hercules* 126. számában található egy visszatekintésben, amely húsz oldalon keresztül meséli el, hogyan védte meg Herkules Théba városát, miközben elvesztette halandó apját, Amphytriónt, aki akkor avatta be a hőst isteni származásába. Ez a visszaemlékezés azzal ad mélységet a történetnek, hogy háttérinformációt szolgáltat a hősről.⁵⁸ Kiemelkedő jellemére példát szolgáltat a 117. füzet, ahol utalást láthatunk arra, hogy immár ő a csapat vezetője, nem úgy, mint az *Argonauticában*,⁵⁹ hiszen mint mondja: „A vezetők, az igazi vezetők inspirálnak, mint Amerika Kapitány, vagy az édesajkú aranyat beszélő Iasón, amikor Görögország legnagyobb hőseit gyűjtötte össze.”⁶⁰

A képregénybeli Herkules tehát erősen emlékeztet az ókori forrásokból ismert alakra, hiszen hatalmas erejű, heves természetű, szinte elpusztíthatatlan hős, akit a becsület és a barátság motivál, de természetesen nem idegenkedik az ivástól és ünnepléstől sem, s a nők iránti érdeklődése sem csekély. A 115. számban a mítoszvariánsok kérdése is megjelenik, ugyanis Herkules elmeséli az Euripidés *Az őrjöngő Héraklés* című tragédiájában szereplő történetet, amely során utolsó munkájából visszatérve ellenségének hitte családját és végzett velük, ám ez ellentmond annak a variánsnak, amely szerint munkáival családjának meggyilkolása miatt vezekelt, amire a képregényben fel is hívja a figyelmet

⁵⁷ *The Incredible Hercules*.

⁵⁸ *The Incredible Hercules* #126.

⁵⁹ Az Argo gondosan megválogatott legénységéhez csatlakozik Héraklés is, aki Eurystheusnak elvégzendő munkái közben tér le saját ösvényéről, az erylmanthiai vadkan leölése után. Közvetlenül az indulás előtt a vezérválasztás során egy erős jelenet figyelhető meg. Annak ellenére, hogy Iasón segítségére gyűltek össze az emberek, a vezérválasztáskor mégis a tömegből sokan Héraklés nevét kiáltják, amely valószínűleg a herosz hírnevének köszönhető, azonban erélyesen elutasítja, s bárki másnak is megtiltja, hogy jelentkezzen erre a címre, hiszen azt illeti a megtiszteltetés, aki idehívta őket, s így válik a csapat vezetőjévé Iasón. Ap. Rhod. *Argon.* 1, 122–134; 1, 327–362.

⁶⁰ *The Incredible Hercules* #117, 11: “Leaders [...] true leaders [...] | inspire, like Captain America -- | or sweet-talk gold out of its luster, like Jason, when he gathered together the greatest heroes in all of Greece”.

Herkules társa, Amadeus Cho, de a hős belefojtja a szót: „Nem figyelsz. Ez mítosz, amit elmondok neked. A mítoszok nem dátumok és életrajzok gyűjteménye, amin civakodhatsz, mint egy hivatalnok a főkönyvével. A mítoszok olyan történetek, amelyek csak olyan jelentéssel bírnak, amelyeket te adsz neki, szóval figyelj.”⁶¹ A témából fakadóan elengedhetetlen az istenségek megjelenése, így a történet folyamán több istennel és istennővel is találkozhatunk, s a mitológiához hasonlóan egyikük sem mindenható, így adva teret a homérosi eposzokból is jól ismert ármánykodásoknak.⁶²

A *The Incredible Hercules* szerzőinek nem kevés szellemességgel és iróniával sikerült a modern korba átültetniük a hőst, ami leginkább a *Dark Reign* történetszál (ez a Marvel-univerzum 2008–2009-es *Dark Reign* [Sötét uralom] időszakában játszódik) kapcsán figyelhető meg, amelyet rendkívüli összetettsége kiemel a többi történetszál közül.⁶³ Mindenekelőtt érdemes rámutatni a képregényalkotók aprólékos munkájára, hiszen az Alvilágjárás híres motívumát, az eleusisi misztériumokat is beillesztik a történetbe – igaz, csak érintőlegesen említve. A hős a társával az Alvilágba belépve azt a tanácsot kapja Athénétől, hogy ne nézzenek hátra, ami Orpheus és Eurydiké történetét idézi, s csak a kaland végén térünk vissza rá, amikor a Hadésből távozva a hőst társa magára hagyja, s Herkules hiába kiált utána, ő maga elé válaszul csak ennyit szól: „Ne nézz vissza!”⁶⁴ A történet elején Hadés bejárata rendhagyó módon egy kaszinóban található Atlantic Cityben, ahol az Alvilág őrzője, Kerberos is megjelenik, valamint Charón mellett is el kell haladnia a hősnek, hiszen apja nem csupán az Alvilágban van, hanem egyenesen annak legmélyén, a Tartarosban. Charónnal külön konfliktusba bonyolódik a hős, hiszen mikor a tizenkét munkája során szállt alá, és beengedte a révész, Pluto

⁶¹ *The Incredible Hercules* #115, 17: “ You’re not listening. This is myth I’m telling you. | Myths aren’t some collection of dates and biographies you bicker over like a clerk with his ladger. | Myths are stories that only have the meaning you give to them so listen.”

⁶² KONING (2020: 211).

⁶³ *The Incredible Hercules* #127–131.

⁶⁴ *The Incredible Hercules* #131, 24.

évekig büntette őt ezért,⁶⁵ s még mindig nem épült fel Herkules legutóbbi látogatásából, így a szokásos fizetség helyett annyi érmét kér, ahány emberrel Herkules valaha végzett, azaz tízezret. Ezzel és az ehhez hasonló referenciákkal a szerzők mélyebb olvasatot adnak a történetnek, s ez kiemeltebb élményt ad az ókori utalásokra nyitottabb olvasóknak is.⁶⁶

Az írók Herkules mellett az istenekre is nagy hangsúlyt fektetnek, Zeus képregénybeli alakját illetően például egy érdekes jelenet ragadhatja meg az olvasók figyelmét. Halálát követően a főistent fivére, Pluto perbe fogja, s Zeus tetteinek vagy éppen ballépéseinek néhány áldozata tanúskodik az egykori főistennel szemben. Elsőként Kronos lép fel ellene, aki csalással, mérgezéssel, etnikai tisztogatással és apagyilkossággal vádolja meg. Ezzel szemben a másik tanú, Semelé, megtagadja, hogy Zeust vádolja, hiszen elmondása szerint Héra verte át és okozta vesztét, s a továbbiakban azt is megjegyzi, hogy ha „horrortörténetekkel” szeretnék bevádolni Zeust, inkább Lédát vagy Európét kellett volna szólítaniuk helyette. Zeus azzal az egyetlen dologgal védekezik, hogy tervei kifürkészhetetlenek (legfőképp a halandók számára), s annak ellenére, hogy tettei szörnyűek, érzéketlenek és igazságtalanok, ezek létezése mégis szükségszerű, hiszen nélkülük a történelem nem haladhat előre. Mindemellett az időközben megérkező Herkulesnek magyarázza, hogy mit jelent istennek lenni, hiszen ölni, pusztítani kell, ezzel kiváltva a haragot és kétségbeesést az emberek részéről, akik nem látják, hogy az istenek örökkévalósága és tökéletessége milyen szörnyűségekkel jár⁶⁷ – ami az olvasóban felvetheti az istenek természetüknél fogva való tökéletességének megkérdőjelezését.⁶⁸ Herkules azzal kel atyja védelmére, hogy egy isten nem képes változni vagy fejlődni, hiszen ez lényegi természetük része, s míg az emberek erre képesek, meglehet, hogy az istenek kevesebbet érnek az embereknél, ezért Zeus megérdemli a szánalmat.⁶⁹

⁶⁵ Pluto talán a legkiemelkedőbb mitológiai alak, akit a képregényben következetesen a római nevén említene, s nem a görögön – feltehetőleg azért, hogy az olvasókat ne zavarja meg az Alvilág hasonló elnevezése.

⁶⁶ *The Incredible Hercules* #129, 10–11.

⁶⁷ *The Incredible Hercules* #130.

⁶⁸ KONING (2020: 215).

⁶⁹ *The Incredible Hercules* #130.

A történet e pontján Herkules kettős státusza jelenik meg, hiszen az ókori mítoszok szerint előbb hős volt, majd istenné vált, s ez a kettősség más módon is megjelenik a Hadés-jelenetben.⁷⁰ A saját apját védő hőst megállítja egy másik Herkules, akit Héraklésnek szólítanak, s kiderül, hogy ő a hős halandó énje, akinek teste halálakor aláhullott az Alvilágba, míg lelke felemelkedett az Olymposra.⁷¹ Ez a változata halálát követően ez idáig a Hadésban időzött és az elkövetett bűnökért szenvedett, míg a másik az égi birodalomban a nimfákkal pihent, majd a Földön istenként és szuperhősként tetszelgett. Az immár szuperhős Herkules állítja, hogy egész életét annak szentelte, hogy bűneiért megbocsátást nyerjen, s eltörölje korábbi hibáit, ezzel is növelve az Olympos dicsőségét. A karakter két változata azonban mégis összeütközik, s a küzdelem során isteni fele győz, ezzel is megjelenítve a múlttal való leszámolást, s a herosz végül erre a következtetésre jut:⁷² „Megpróbáltam megváltoztatni a véleményedet, Héraklés. Most már tudom, te vagy a múlt. Téged nem lehet megváltoztatni.”⁷³ Ezzel a tetteivel Herkules paradox módon mégis Zeus állításának ad igazat, mivel azzal, hogy képes volt szembe szállni múltbéli önmagával és megküzdeni gonoszságával, megváltotta önmagát. Vállalta tetteinek következményeit, s megváltozott isteni természete ellenére, így megállja a helyét Zeus állítása, amely szerint az istenek tökéletes teremtmények.⁷⁴

Összegzés

E modern Héraklés-ábrázolás jól példázza, hogyan lehet megtalálni az egyensúlyt az adaptáció és a saját történet elmesélése között. Míg az antik mitológiában Héraklés elsősorban a kitartás példajaként szolgált, modern változata számos különböző attribútummal rendelkezik, s alak-

⁷⁰ *The Incredible Hercules* #129, 6.

⁷¹ Erre egy emlék utal, amely az Alvilágba való belépéskor villan fel. A nézők betekintést nyernek a Nessos-történetbe, s Herkules halálának körülményeibe. E variáció szerint három napig hullott alá az Alvilágba, mielőtt Zeus felemelte lelkét az Olymposra, testét hátrahagyva. *The Incredible Hercules* #129.

⁷² *The Incredible Hercules* #130–131.

⁷³ *The Incredible Hercules* #131, 19. "I tried to change your mind, Heracles. I know now – you are the past. You cannot be changed."

⁷⁴ KONING (2020: 216).

ját a szélsőségek is jellemzik, hiszen történeteinek ábrázolásából nem maradhat ki az általa okozott végtelen pusztítás sem. Mivel az antik források nem egységesek Héraklés történeteit illetően, minden kor megte-remtheti saját értelmezését, s a képregényadaptációt az adott célközön-ség számára megfelelőnek nevezhetjük, még ha néha erős változtatáso-kat eszközöl is a történetekben. A képregény médiumát sokrétűsége és kifejezőképessége teszi rendkívül alkalmassá a feldolgozásra, és az újra-feldolgozásra, s ha valaki ezen a médiumon keresztül találkozik Hérak-lés modern interpretációjával, a pontatlanságok ellenére is új rétegekkel és értelmezési lehetőségekkel szolgálhat számára az új megközelítés.

Felhasznált irodalom

- BRYANT 2018 T. BRYANT, *Ages of comics*, in: M. K. Booker (ed.), *Encyclopedia of comic books and graphic novels*, Santa Barbara – Denver – Colo-rado, 2018, 12–14.
- CARUTH 1966 E. CARUTH, *Hercules and Superman: The modern-day mythology of the comic book. Some clinical applications*. 43th Annual Meeting of Amer-ican Orthopsychiatric Association, San Francisco, 1966.
- DABROWSKY 2010 DABROWSKY Á., *Köpenyes istenségek. Mitológia és az amerikai képre-gény*, Szkhion (2010/2), 57–63.
- DUNAI 2024 DUNAI T., *A comics szerzői kora. Az észak-amerikai képregény újrain-tézményesülése a 21. században*, Budapest – Szeged, 2024.
- FREUENFELDER 2005 D. FREUENFELDER, *Popular Culture and Classical Mythology*, *The Classical World*, 98 (2005/2), 210–213.
- GÓMEZ 2020 L. U. GÓMEZ, *From hero to superhero. The update of an archetype*, in: R. L. Gregoris – C. M. Villalobos (ed.), *The Hero Reloaded. The reinvention of the classical hero in contemporary mass media*, Amszterdam – Philadelphia, 2020, 1–17.
- KERÉNYI 1977 KERÉNYI K., *Görög mitológia, II. Hérostörténetek*, Budapest, 1977.
- KONING 2020 H. KONING, *The Incredible Hercules: Prince of Power. The modern Hercules*, in: A. J. L. Blanshard – E. Stafford (ed.), *The modern Hercules. Images of the Hero from the Nineteenth to the Early Twenty-First Century*, London, 2020, 199–218.
- KOVACS 2011 G. KOVACS, *Comics and Classics: Establishing a Critical Frame*, in: G. Kovacs – C. W. Marshall (ed.), *Classics and Comics*, Oxford, 2011, 3–26.
- LATHAM 2012 A. S. LATHAM, *Comic Books vs. Greek Mythology: the Ultimate Crossover for the Classical Scholar*, szakdolgozat, The University of Texas at Tyler, English Department, 2012.

- LIPTÁK 2013 LIPTÁK R., *Modern mítosz és metafikciós elemek Neil Gaiman Sandman-sorozatában*, Apertúra. Film noir, társadalom, modernitás, 8 (2013/4), 1–35.
- MARSHALL–KOVACS 2016 C. W. MARSHALL – G. KOVACS, *Introduction*, in: G. Kovacs – C. W. Marshall (ed.), *Son of Classics and Comics*, Oxford, 2016, xi–xxx.
- MAURICE 2020 L. MAURICE, *Disney's Hercules in Context: Mouse-morality for Mini-heroes*, in: A. J. L. Blanshard – E. Stafford (ed.), *The modern Hercules. Images of the Hero from the Nineteenth to the Early Twenty-First Century*, London, 2020, 468–488.
- NAUMOVSKA–RUDAKOVA–NAUMOVSKA 2024 O. V. NAUMOVSKA – N. I. RUDAKOVA – N. I. V. NAUMOVSKA, *Analysis of the Typology of Mythologems and Features of Modern Myth-making*, Southern Semiotic Review, 19 (2024), 82–99.
- O'DALY 2013 A. O'DALY, *Animated Adaptations. A Study of Disney Animation as Modern Mythology & Folklore*, szakdolgozat, University of Dublin, 2013.
- STAFFORD 2017 E. STAFFORD, *Hercules' Choice: Virtue, Vice and the Hero of the Twentieth-Century Screen*, in: E. Almagor – L. Maurice (ed.), *The Reception of Ancient Virtues and Vices in Modern Popular Culture. Beauty, Bravery, Blood and Glory*, Boston, 2017.
- STOREY 2009 J. STOREY, *Cultural Theory and Popular Culture: An Introduction*, Harlow, 2009.
- SZIGETI 2014 SZIGETI E., *Hasznos-e a kultúrákutató?*, Tabula, 15 (2014/2). https://epa.oszk.hu/03100/03125/00027/pdf/EPA03125_tabula_2014_2_06.pdf, 2024. 10. 17.
- TÓTH 2011 TÓTH Z. J., *Istenek alkonya. A szuperhősképregény változó paradigmái*, Korunk, 22 (2011/2). https://epa.oszk.hu/00400/00458/00565/pdf/EPA00458_korunk_2011-02_031-038.pdf, 2024. 10. 17.
- TRENCSENYI-WALDAPFEL 1983 TRENCSENYI-WALDAPFEL I., *Mitológia*, Budapest, 1983.
- WALDE 2016 Ch. WALDE, *Graeco-Roman Antiquity and Its Productive Appropriation. The Example of Harry Potter, Our Mythical Childhood*, in: K. Marciniak (ed.), *The Classics and Literature for Children and Young Adults*, Leiden – Boston, 2016, 362–383.

A tanulmányban tárgyalt képregények

- B. M. BENDIS – B. JEMAS, *Ultimate Spider-Man*, vol. 1, M. Bagles – S. Immonen – D. La-fuente (art.), 2000–2011.
- M. CHERNISS – P. JOHNSON, *Powerless*, vol. 1, 1–6, M. Gaydos – L. Loughridge (art.), 2004–2005.
- P. DAVID, *Spider-Man* 2099, vol. 1, R. Leonardi – A. Williamson (art.), 1992–1996.

- T. DEFALCO – M. W. BARR – T. KAVANAGH, *Spider-Man Unlimited*, vol. 1, D. Fingerioth (ed.) – R. Lim – J. Bingham – M. Bagley (art.), 1993–1998.
- T. DEFALCO, *Spider-Girl*, vol. 1, 1–15, P. Olliffe (art.), 1998–1999.
- L. DORFMAN, *Superman's Girl Friend, Lois Lane*, vol. 92, C. Swan – M. Esposito (art.), 1969.
- J. LATOUR – S. MCGUIRE, *Spider-Gwen*, vol. 1, R. Rodriguez – T. Miyazawa – R. Kämpe – R. Renzi (art.), 2015.
- F. MILLER, 300, L. Varley (art.), 1998.
- F. MILLER – D. O'NEIL, *Daredevil*, vol. 226, D. Mazzuchelli – D. Janke (art.), 1986.
- C. MOULTON, *All Star Comics*, vol. 8, M. C. Gaines (ed.) – H. G. Peter (art.), 1942.
- G. PAK – F. VAN LENTE, *The Incredible Hercules*, vol. 112–131, R. Stegman – T. Pallot – D. Smith – C. Hamscher – R. Buchemi (art.), 2008–2010.
- B. PARKER, *Whiz Comics*, vol. 1, 2, C. C. Beck – B. Parker (art.), 1940.
- R. THOMAS, *Marvel Illustrates: The Iliad*, M. Á. Sepulveda – S. Florea – N. Fairbairn (art.), 2007.

Hercules in Comics: A Modern Reimagining of a Mythological Figure

Myth-making is not an exclusive feature of the distant past: new stories and new heroes reflecting on moral and social issues are also emerging today in the context of a new, modern myth-making, sometimes adapting ancient mythological stories and re-interpreting the heroes of these stories in a modern guise. In my study, I examine the comic adaptations of the Hercules myths, most notably the Marvel series The Incredible Hercules, in which the Greek hero appears as a superhero in the modern sense.

Keywords: Heracles, Hercules, mythology, popular culture, comics